

Hvordan ærer børn deres forældre i 2019?

*Et oplæg til samtale og refleksion over det fjerde buds rolle i en kristen familie i en
aktuel dansk kontekst*

Introduktion

I en tid med autoritetskrise og frygt for negativ social kontrol er der et, for kristendommen centralt, bud som må belyses på ny. Det gælder det fjerde bud, som vi har det fra Dekalogen (De ti bud): ”Ær din far og din mor” (2 Mos 20,12). I en tid, hvor æresbegrebet er udfordret, og hvor den restriktive religiøse opdragelse opfattes som negativ social kontrol, er det så muligt at fastholde dette buds centrale plads i de kristne familier?

Denne artikel svarer på dette spørgsmål ved at udruste dig, læseren, med inspiration fra tre forskellige kilder: Relevante tekster fra det Nye Testamente, Luthers Store Katekismus og aktuelle religionspædagogiske overvejelser. Målet er at åbne op for nye vinkler, et nyt sprog og konkrete praktiske muligheder til genovervejelse og konsolidering af det fjerde buds centrale rolle i familien i dag. Der vil løbende imellem de forskellige afsnit være små ’breaks’ til eftertanke med spørgsmål til overvejelse og drøftelse med din ægtefælle, venner eller måske din bibelkreds.

Break 1

Hvad er din tilgang til det at ære din mor og far?

Hvilke tanker eller minder bringer det frem i dig?

Hvordan kan du/i læse artiklen her på en nådefuld måde overfor jer selv og hinanden?

Tre nøgletekster i det Nye Testamente

I god luthersk ånd vil denne artikel tage sit første spadestik ned i Guds (j)ord. Der er flere steder i særligt det Nye Testamente, hvor det fjerde bud behandles. Herunder vil der være en gennemgang af vigtige tekster, og hvad de kan sige til os i dag som forældre.

Læs gerne teksterne (Ef, 6,1-3; Kol 3,20-21; Matt 15,4-6 & Luk 14,26) og deres umiddelbare sammenhæng som forberedelse til arbejdet med nedenstående afsnit.

Efeserbrevet 6,1-3

Børn, adlyd jeres forældre i Herren; for det er ret og rigtigt. »Ær din far og din mor!« Det er det første bud, der er knyttet et løfte til: »for at det må gå dig godt, og du må få et langt liv på jorden.« Og fædre, gør ikke jeres børn vrede, men opdrag dem med Herrens tugt og formaning.

I Herren

Vendingen 'I Herren' viser tilbage til Ef 4,20-21, hvor Paulus beskrev oplæringen i sandheden om Jesus¹. Der er både en pligt og (forhåbentlig) en glæde for børn ved at oplæres i sandheden om Jesus, som forældrene selv er blevet oplært i og har modtaget i tro. Forældrenes tro og relation til Jesus er et godt og vigtigt udgangspunkt for den rette indgangsvinkel til samtalen med deres børn om det fjerde bud i hverdagslivet som familie.

Løftet

Løftet om et langt og godt liv på jorden giver plads til eftertanke. Vi drage konklusionen, at et kort og ulykkeligt liv alene kan ledes tilbage til manglende opfyldelse af det fjerde bud. Det ville ikke stemme overens med grundklangen i det Ny Testamente.

---

¹ Peter Thomas O'Brien, *The Letter to the Ephesians*, The Pillar New Testament Commentary (Leicester: Apollos, 1999), 440.

Vi kan med fordel i stedet for læse det sammen med løftet om bønnehørelse i Matt 7,7². Vi er ikke altid i stand til at udgrunde Guds planer og forstå, hvordan han svarer vores bønner. På samme måde kan børn (og voksne), der forsøger at efterleve det fjerde bud opleve, at de ikke forstår, hvordan deres livsforløb er blevet 'bedre eller længere'. Det må være afgørende at stole på Herren og vide, at hans tanker, veje og planer er svære at se for vores begrænsede udblik (Esajas' bog 55,8). Men det må læses som et positivt mål og en glædelig opfordring til at arbejde med at praktisere det fjerde bud i hverdagslivet også i en dansk kontekst i 2019.

Forældrenes opgave

Især fædre havde en næsten ubegrænset magt i Romerriget på dette tidspunkt, men Paulus understreger i 6,4, at i en kristen familie har forældre også forpligtelser og opgaver³. De må ikke opildne deres børn til vrede, men skal tværtimod opdrage dem med Herrens tugt og formaning. Denne formaning kan også opfattes som en venlig advarsel og vejledning til børnene⁴. Forældrene er kaldet til at advare deres børn, når de ser dem på vej mod noget skadeligt og vejlede dem til det gode liv i Herren.

Vendingen 'med Herrens' kan tolkes således, at opdragelsen må være af en karakter, der efterligner Jesus' opdragelse af os som kristne. Jesu karakter og væremåde må kendetegne forældres karakter og væremåde overfor deres børn i opdragelsen. Dette er meget kontrastfyldt i forhold til den omkringliggende Romerske verden og er et udtryk for hjertet og nåden, der er til stede i en kristen familie. O'Brien opsummerer fint: "Kristne fædre (forældre red.) skal være milde, tålmodige opdragere af deres børn, hvis nøgleredskab er kristen opdragelse i tillid til Kristus som Herren"⁵ (min egen oversættelse).

---

² O'Brien, *The Letter to the Ephesians*, 444.

³ Ud fra grundsproget kan man argumentere for, at denne formaning gælder både fædre og mødre i hjemmet, da samme vending benyttes i Heb 11,23, hvor den oversættes 'forældre'. Henvisningen til begge forældre i vers 1 og den græske standardordbog BDAG til Ef 6,4 og Kol 3,21 giver udtryk for samme forståelse.

⁴ Frank Thielman, *Ephesians*, Baker Exegetical Commentary on the New Testament (Grand Rapids, Mich: Baker Academic, 2010), 402.

⁵ O'Brien, *The Letter to the Ephesians*, 447.

Break 2

Hvordan kan din relation til Jesus hjælpe dine børn til at leve efter det fjerde bud?

Hvordan kan du tale med dine børn om løftet om et langt og godt liv?

Hvilke hverdagssituationer er det sværest for dig som forælder at forblive mild og tålmodig?

Kolossenserbrevet 3,20-21

Børn, adlyd jeres forældre i alt, for sådan skal det være i Herren. Fædre, I må ikke tirre jeres børn, så de mister modet.

Sådan skal det være i Herren

På engelsk oversættes dette vers med 'this pleases the Lord'. Der er noget ved børns efterlevelse af det fjerde bud, som behager Herren og er efter hans vilje. Scot Mcknight har givet en opmuntrende beskrivelse af motivationen for barnets lydighed og 'ære' mod sine forældre: "The obedience of a child here entails the child's proper response to doing all in the name of Christ (3,17), to love (3,14) and to live a Christoform existence (2,6-3,11)."⁶ (Henvisningerne er fra Kolossenserbrevet).

Børn er ikke 'bare' kaldet til at ære og adlyde deres forældre på grund af en forældet kulturel norm. Nej, børns ære og lydighed er det eneste mulige gensvar i mødet med Kristi navn, hans kærlighed og et 'Kristus-formet' liv i ham. Mcknight fortsætter om forskellen mellem en kristen familie og en jødisk/romersk og skriver, at barnet i en kristen familie får et nyt fundament (Jesus) og en ny substans (kærlighed)⁷ som er afgørende for barnets evne og vilje til at efterleve det fjerde bud.

I må ikke tirre jeres børn

⁶ Scot Mcknight, *The Letter to the Colossians*, The New International Commentary on the New Testament (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 2018), 352.

⁷ Mcknight, *The Letter to the Colossians*, 352.

Denne vending er interessant og viser formentlig tilbage til 5. Mosebog 21,20⁸, hvor der står om nogle forældres søn, at han er 'genstridig, trodsig, en frådser og en dranker'. Forældres gensidige forpligtelse, når deres børn efterlever det fjerde bud, er at gøre alt for at undgå at fremprovokere denne 'oprørske' attitude i dem. Mildheden og tålmodigheden fra Efeserbrevet klinger med her og giver igen indtryk af en hjertelig og nådefuld tilgang til børneopdragelsen i et kristent hjem.

Skal jeg hade eller ære mine forældre?

For Gud har sagt: ›Ær din far og din mor!

Hvis nogen kommer til mig og ikke hader sin og far og mor, hustru og børn, brødre og søstre, ja sit eget liv, kan han ikke være min discipel.

Jesus overdriver

Jesus bekræfter i Matt 15,4-6, at det fjerde bud stadig er Guds ord til dem, der tror på ham, men i Luk 14,26 møder vi et ord af Jesus, der tilsyneladende lærer det præcist modsatte. Denne spænding efterlader os spørgende: Skal kristne forældre lærer deres børn at hade eller at ære dem?

Det er her afgørende ikke at miste blikket for grundklangen i et jødisk-kristent verdensbillede. Grundklangen helt tilbage til Moses' tid for folket Israel er den ærefulde tilgang til forældrene. Der er ikke grund til at læse Jesu ord som en afvisning af grundtanken om, at der må være ære og lydighed i en familie fra børn til forældre. Derfor har flere forskellige fortolkere gennem tiden forsøgt at forstå, hvad Jesus så vil sige med disse ord.

Mit indspil vil her være at forstå Jesu ord som overdrivelse (hyperbel). Jesus anvendte ofte, som jødiske rabbinere generelt gjorde, overdrivelsens virkemiddel i sine taler. Kamelen gennem nåleøjet, bjælken i øjet, 'sennepsfrøstroen' m.fl. er alle eksempler på, at Jesus gerne brugte overdrevne billeder til at kommunikere sit budskab.

---

⁸ Douglas J. Moo, *The Letters to the Colossians and to Philemon*, The Pillar New Testament Commentary (Grand Rapids, Mich: William B. Eerdmans Pub. Co, 2008), 307.

Jeg tror, at vi skal forstå hans ord positivt. Et liv med Jesus er et liv, hvor han er på den ultimative førsteplads. Jesus ønsker at være Herre i menneskers liv, og ingen må være vigtigere at følge end ham, selv ikke forældrene. Jesus ønsker efter min mening at understrege radikaliteten i livet med ham og ikke en opfordring til at hade sine forældre. Det er for mig den læsning, der stemmer bedst overens med en bibelskteologisk forståelse af Jesu ord.

Break 3

Med hvilke ord kan du tale med dine børn om det fjerde bud som gensvar på Guds nåde?

Hvad tænker du om Jesus' udfordrende ord om at hade mor og far?

Hvilken pointe vil du særligt tage med fra bibelteksterne om opdragelsen og det fjerde bud?

Luthers store katekismus

I Danmark står vi i en stærk luthersk tradition, og der er vigtige ressourcer at drage på i denne, når vi overvejer spørgsmålet om det fjerde bud. Udgangspunktet for dette afsnit er Luthers Store Katekismus, hvor han har behandlet det fjerde bud grundigt. Denne sektion vil præsentere tre pointer fra Den Store Katekismus, som kan bidrage positivt til en aktualisering af det fjerde bud i dag i Danmark.

Den evangeliske frihed

I Den store katekismus om det fjerde bud skriver Luther om, hvordan børns efterlevelse af det fjerde bud skal se ud: "Det vil sige: når kun Guds ord og vilje føres frem og fuldbyrdes, skal intet gælde mere end forældrenes vilje og ord, idet dog lydighed mod forældrene altid forbliver underordnet lydigheden mod Gud, og ikke må gå imod de foregående bud"⁹. Det fjerde bud må ikke misbruges til at udøve magt og kontrol, der

⁹ Martin Luther, *Den Store Katekismus*, Skrifter i udvalg (København: Credo, 1996), 64.

strider mod lydigheden mod Gud. Børn er ikke forpligtet til at ære deres forældre over Gud, og derfor må også børn sætte grænser og taler imod, hvis deres forældre forsøger at påtvinge dem noget, der ikke er af Gud. I en tid med større fokus på negativ social kontrol og misbrug er Luthers pointe overraskende aktuel og relevant i dag. Praktiseringen af det fjerde bud i en dansk kontekst i dag må altid være med et evangelisk fortegn med det dobbelte kærlighedsbud in mente: ”Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind (og) du skal elske din næste som dig selv” (Matt 22,38-40). Både forældre og børn er ikke i stand til at leve og praktisere det fjerde, hvis de ikke først kender, forstår og lever i det første og største bud. For som Luther slutter i talen om det første bud: ” Det må være nok om det første bud, som vi har behandlet grundigt, fordi der ligger allerstørst vægt på det. For, som vi før har sagt, hvor hjertet holder sig til Gud, så at dette bud opfyldes, dér går det af sig selv med alle de andre.”¹⁰.

Husk taknemmeligheden

Gud, forældre og lærere kan man aldrig takke eller gengælde nok! Sådan skriver Luther om taknemmeligheden og det fjerde bud. Vi er kaldet til at lære vores børn taknemmeligheden over det, de er blevet givet. Ifølge Luther er det børns gode pligt at mindes og vise taknemmelighed overfor deres forældre og alt det, de har modtaget fra dem. Som kun Luther kan skrive: Uden forældrene var børnene ellers omkommet hundrede gange i deres eget skidt!

Man kan som forældre overveje, hvordan man opdrager sine børn til vise taknemmelighed uden tvang. Det er for Luther nemlig ikke målet at fremmane taknemmeligheden, men tværtimod at den må springe spontant og glædeligt frem fra børnene mod forældrene. Måske man kan minde børnene om, hvad man giver dem hver eneste dag.

Måske kan I som forældre fortælle historier ved aftensmaden om, hvor taknemlige I er for det, som I fik med fra jeres forældre – børnenes bedsteforældre. Dette kunne modellere for børnene, hvordan taknemmelighed over forældreskab udtrykkes i praksis.

---

¹⁰ Luther, *Den Store Katekismus*, 50.

En formaning til forældrene

Luther taler fast og stærkt om børns pligt til at ære deres forældre og lyde det fjerde bud, men han har også et ord med til forældrene, som kan hjælpe os med at forstå forældres opgave med fjerde bud i dag. Han skriver: ” For han (Gud red.) vil ikke have slyngler og tyranner i dette embede og styrelse. Æren, det vil sige magten og retten til at styre, giver han dem ikke, for at de skal lade sig tilbede, men for at de skal tænke på, at de selv skylder Gud lydighed, og frem for alt tage deres embede på sig med iver og troskab, så at de [...] først og fremmest opdrager dem (børnene red.) til at prise og ære Gud.”¹¹. Luther indser og anerkender, at der i det fjerde buds ophøjelse lurer en fare for at forældre bliver til tyranner og slyngler. Dette må ikke ske, særligt ikke i en aktuelt dansk kontekst, hvor børns frihed og uafhængighed fylder meget i billedet. Kristne forældre må ikke misbruge buddet, men de må ’med iver og troskab’ arbejde med at oversætte det fjerde bud ind i vores kontekst i dag. Målet for denne oversættelse og applicering må altid være at opdrage sine børn således det bliver til Guds pris og ære – og mennesker til gavn. Igen bliver efterlevelsen af det dobbelte kærlighedsbud den afgørende hermeneutiske nøgle for at overleve forsøget om at genetablere det fjerde bud på en ret og sund plads i familien.

Break 4

Hvordan kan evangeliet og Guds nåde hjælpe dig som forælder?

Hvordan kan jeres hjem bliver et taknemmelighedshjem i hverdagen?

Hvordan kan du som forælder være i rollen som den, der modtager æren og lydigheden på en sund måde?

---

¹¹ Luther, *Den Store Katekismus*, 73.

Religionspædagogiske overvejelser

Forældre som rollemodeller

Børn og unge mennesker har i dag flere muligheder for at vælge deres liv end tidligere. Samfundet lærer børn, at de selv kan vælge karriere, udseende, køn, livsstil, tro osv. I den forvirring og usikkerhed, der kan følge heraf, må forældrene træde til som de gode rollemodeller for børnene. Gunnar Heine skriver:

”Foreldreansvaret innebærer også ansvar for å gi barna etiske holdepunkter i en tid der stadig nye valgssituasjoner oppstår i familiesituasjonen.”¹². Det er vigtigt, at børnene lærer om det gode liv primært gennem modeller, og ikke primært gennem regler: ”Familieetikk dreier seg ikke bare om normer, men også om å etablere modeller for et rett liv”¹³. En måde, hvorpå man kan øve sig i at være gode modeller for sine børn er ifølge Heine ved at vise: ”respekt for barns menneskeverd i praksis, gjennom å gi barn tid, omsorg og mulighet for å ta gradvis større ansvar”¹⁴. Det leder mig videre til en anden vigtig religionspædagogisk skelnen, som jeg blev opmærksom på i Carsten Hjort Pedersens bog om emnet ”Forældre på Tværs” – skelnen mellem selvstændighed og lydighed.

Selvstændighed og lydighed

Denne skelnen er velkendt også inde for børnepsykologien og udtrykker den generelle udvikling børn gennemgår mod gradvist mere selvstændighed overfor deres forældre. Også i forhold til livet efter det fjerde bud er det vigtigt at understrege: ”Både lydighed og selvstændighed er nødvendige for en sund udvikling”¹⁵. Det bliver derfor et udfordrende område for forældrene, da man føler, at man sætter barnet i klemme mellem to gode viljer fra Gud: Lydighed overfor forældrene og selvstændiggørelsen¹⁶. Man må som forældre først og fremmest gå frem med mildhed, tålmodighed og kærlighed, når man forsøger at navigere i dette spændingsfelt: ”I det hele taget er det forældrenes ansvar at gøre det så let som muligt for børnene at

---

¹² Gunnar Heine, *Udfordringer Og Ansvar: Områdeetikk*, ed. Svein Olaf Thorbjørnsen, Teologisk Etikk 2 (Oslo: Universitetsforlaget, 1994), 158.

¹³ Heine, *Udfordringer Og Ansvar*, 158.

¹⁴ Heine, *Udfordringer Og Ansvar*, 158.

¹⁵ Carsten Hjorth Pedersen, *Forældre på tværs?: Om det fjerde bud* (København: Credo, 1988), 33.

¹⁶ Hjorth Pedersen, *Forældre på tværs?*, 39.

overholde det fjerde bud”¹⁷. Her må du overveje, hvilken alder dine børn har og hvilke konsekvenser det har for deres efterlevelse af det fjerde bud, og dine forventninger af dem. Der er nemlig en naturlig udvikling i måden, børn lever efter det fjerde bud med deres alder: ”For mindreårige vil det at ære sine forældre i meget høj grad have med lydighed at gøre [...] op igennem ungdomsårene, vil tyngden mere og mere komme til at ligge på taknemmeligheden og hjælpen...”¹⁸.

Nåderum og tilgivelse

Det er svært at leve efter det fjerde bud som familie i dag. Enhver børnefamilie ved, at nogen dage går tingene bare ikke efter idealet, og både børn og forældre synder overfor Gud og hinanden. Der er givet forældre et dejligt nåderum i opdragelsen efter det fjerde bud i at det er et såkaldt åbent område i etikken¹⁹. Der er ikke givet helt specifikke regler og love, men tværtimod angiver det fjerde bud et grundforhold at stræbe efter for børn og forældre. Det åbner for at man ganske enkelt i hverdagslivets udfordringer: ”må tænke og handle efter bedste overbevisning og i lydighed mod troen og samvittigheden, idet Guds ord ikke udtrykkeligt giver retningslinjer for rigtigt og forkert i hvert eneste tilfælde”²⁰.

Vi er ikke blevet lovet et perfekt liv her på jord – heller ikke i vores familie! Jesus kom for at give os tilgivelse og genoprejsning, når vi fejler overfor hinanden og vores børn, og han kender vores udfordringer. Gud er den gode forælder for os alle hver især, og det er hans kærlige blik på os, der må være fortegn for vores kærlige blik på vores børn, selv når vi oplever, at de ikke lever efter det fjerde bud. Nu følger artiklens sidste Break til eftertanke og en nådeshilsen til alle jer hårdtarbejdende forældre, som endda tager sig tid til at undersøge emnet her om det fjerde bud. Godt klaret! Og held og lykke med det, der hvor I er.

---

¹⁷ Hjorth Pedersen, *Forældre på tværs?*, 40.

¹⁸ Hjorth Pedersen, *Forældre på tværs?*, 31.

¹⁹ Aksel Valen-Sendstad, *Kristen etik* (Fredericia [Denmark: Lohses, 1991]), 141.

²⁰ Valen-Sendstad, *Kristen etik*, 141.

Break 5

Hvad er den vigtigste pointe, som du ønsker at arbejde videre med fra denne artikel?

Hvordan taler vi bedst om det fjerde bud med vores venner og familie?

Hvad er du uenig med i artiklen – og hvorfor? Diskutér gerne synspunkterne i artiklen og giv modspil, hvis der er blinde vinkel i artiklen!

Missionsbefalingens nådefulde løfte må være de sidste ord til jer forældre på vejen (Matt 28,18-20):

Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslag til mine disciple, idet i døber dem i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn, og idet i lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer.

Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.

Bibliografi

Heine, Gunnar. *Udfordringer Og Ansvar: Områdeetik*. Edited by Svein Olaf Thorbjørnsen. Teologisk Etik 2. Oslo: Universitetsforlaget, 1994.

Hjorth Pedersen, Carsten. *Forældre på tværs?: Om det fjerde bud*. København: Credo, 1988.

Luther, Martin. *Den Store Katekismus*. Skrifter i udvalg. København: Credo, 1996.

Mcknight, Scot. *The Letter to the Colossians*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 2018.

Moo, Douglas J. *The Letters to the Colossians and to Philemon*. The Pillar New Testament Commentary. Grand Rapids, Mich: William B. Eerdmans Pub. Co, 2008.

O'Brien, Peter Thomas. *The Letter to the Ephesians*. The Pillar New Testament Commentary. Leicester: Apollos, 1999.

Thielman, Frank. *Ephesians*. Baker Exegetical Commentary on the New Testament. Grand Rapids, Mich: Baker Academic, 2010.

Valen-Sendstad, Aksel. *Kristen etik*. Fredericia [Denmark: Lohses, 1991.